

Gada bezmugurkaulnieks' 2014 – parastā jūraszīle

Latvijas Entomoloģijas biedrība (LEB) par Gada bezmugurkaulnieku' 2014 ir izvēlējusies parasto jūraszīli *Balanus improvisus*, Darwin 1854. Tā ir glīta, taču invazīva vēzveidīgo suga, kas satopama Baltijas jūrā.

Jūraszīles pieder pie sprogkājvēžiem, kuri evolūcijas gaitā ir tik ļoti pārveidojušies, ka līdzību ar ierastā izskata vēžiem spēs atpazīt tikai zinātnājs. Šos baltiem jūras dārgakmeņiem pielīdzināmos dzīvniekus var atrast gandrīz visu pasaules jūru un okeānu piekrastēs, tostarp arī Latvijā. Attīstoties kuģošānai uz Ameriku, ko uzskata par jūraszīļu dzimteni, tās 19. gadsimtā atceļoja līdz Baltijas jūrai.

Jūraszīles visdrīzāk var pamanīt, skalojoties jūras krasta viļņos uz gliemeņu čaulām, koka sprunguļiem, akmeņogļu melnajiem gabaliem vai arī uz kuģu sāniem. To čaula ir veidota no sešām baltām vai bēšām kaļķa plāksnēm, kas, kopā sastiprinātas, veido konusam līdzīgu čaulu. Ķermeņa izmērs vidēji ir 0,6 – 1 cm. Tas ir mainīgs atkarībā no jūras sāļuma, jo sāļāks ūdens, jo prāvāka jūraszīle. Pieaugusi jūraszīle visu savu mūžu dzīvo jūrā, piestiprinājusies pie kāda cieta substrāta līdz 6 metru dziļumam. Ja jūraszīles čaulu salīdzina ar miniatūru vulkānu, tad ik reizi, kad dzīvnieks barojas, notiek mazs vulkāna izvirdums - vēzītis caur čaulas atveri izbīda pušķim līdzīgus smalkus taustekļus, kuros saķeras garām peldošais planktons.

Īpašu uzmanību izpelnās jūraszīļu vairošanās. Pirmkārt tādēļ, ka tie ir hermafrodīti – organismi, kuros mājā gan sievišķais, gan vīrišķais dzimums vienlaicīgi. Šī iemesla dēļ jūraszīles spēj pašas sevi apaugļot. Tomēr visbiežāk kolonijās augošie vēzītīši apmainās ar ģenētisko materiālu caur „vulkāna” atveri, izvirzot savam ķermeņa izmēram neparasti garu vīrišķo dzimumorgānu, ar ko tiecās aizsniegt līdzās esošās jūraszīles. Šis ir vienīgais veids, kā sastapt līdzās esošo sugas pārstāvi tik nekustīgām būtnēm. No olām izšķīļas kāpuri – naupliji, kas brīvi peld kopā ar planktonu. Sešas nedēļas pēc kāpura izšķīlšanās tas ir gatavs apmesties uz pastāvīgu dzīvesvietu un metamorfozes ceļā pārvēršas par pieaugušu jūraszīli. Salīdzinoši niecīgā ūdens sāļuma dēļ Baltijas jūrā mītošās jūraszīles parasti vairojas vienu reizi gadā. To mūža ilgums parasti ir divi gadi.

Jūraszīles par piemērotu dzīvesvietas substrātu labprāt izvēlas ne tikai dabiskas izcelsmes objektus. Nereti to sekmīgā vairošanās vainagojās ar pamatīgām kolonijām uz kuģu virsmas, kas spēj jūtami samazināt kuģu pārvietošanās ātrumu un palielināt degvielas patēriņu. Jūraszīles nelūgti mēdz apmesties uz mīdiju *Mytilus edulis* un austeru čaulām, tā nevēlami ietekmējot šo gliemeņu akvakultūru saimniecības. Dažkārt tās var būt itin noderīgas, piemēram, lai novērtētu metāla mikroelementu piesārņojumu jūras piekrastē.

LEB aicina šogad ziņot par jūraszīļu novērojumiem, ievietojot informāciju dabas novērojumu dienasgrāmatā dabasdati.lv vai nosūtot to tieši biedrībai uz e-pastu: ruta.abaja@lu.lv.

Latvijas Entomoloģijas biedrība ir brīvprātīga, zinātniska biedrība, kas apvieno Latvijas un ārvalstu profesionāļus un amatierus, kuri veic kukaiņu un citu bezmugurkaulnieku izpēti un veicina reti sastopamu sugu aizsardzību. LEB ir dibināta 1951. gadā un ir vecākā nepārtraukti pastāvošā dabas izpētes biedrība Latvijā. Katru gadu kopš 1999. gada LEB izvirza Gada kukaini, un kopš 2008. gada – arī citus Gada bezmugurkaulniekus ar mērķi izglītot plašāku sabiedrību par Latvijas dabu.

Informāciju sagatavoja:
Rūta Abaja,
LU Bioloģijas fakultāte,
e-pasts: ruta.abaja@lu.lv

1.attēls. Gada bezmugurkaulnieks' 2014 – parastā jūraszīle *Balanus improvisus*.